

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ז' חשוון תשפ"א

מסכת עירובין ע"ז - פ"ג ♦ שביעית ה', ט' - ו', ה'

גליון מס' 1118

השבוע בגליון

- שימוש בחלה תפורה ל"לחם משנה"
- אתרוג חצוי שחובר באמצעות קיסם
- איחוד בידי שמים ואיחוד בידי אדם
- פרוטת האכסנאי

- הגדרת "שיעור מחיצה"
- הנחת עירוב תחומין עבור כל בני העיר
- העירוב הופך להיות שייך למשתמשים בו בשבת הראשונה:
- זכייה לצורך רשות לאכול ללא הפרעה

דף פ/ב עושין לחי אשירה

הגדרת "שיעור מחיצה"

במאמר זה נתוודע לאחת מסברותיו המחודדות של הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, באמצעותה הוא מבדיל ומפריד בין שני נידונים הלכתיים, הנראים כדבוקה אחת שאין להפרידה.

קורת מבוי שנעשתה מעצי אשרה, שדינים לשריפה - אינה כשרה לתפקידה, כך סובר רב חייא בר אשי וכן הלכה (שולחן ערוך או"ח סימן ס"ג סעיף ט"ז). זאת, לאור הכלל המפורסם: "כתותי מכתת שיעורי". כלל זה קובע, כי דין הכילוי המוטל על חפץ, נוטל ממנו את שיעורו הכולל, וכבר כעת דרגת חשיבותו היא כאילו נשרף.

למרות זאת אומר רב חייא בר אשי, כי **לחי** שהוצב בפתח מבוי, כשר לתפקידו גם אם הוקצע מעצי אשרה! הלומד מוצא עצמו תמה, מדוע הלחי כשר, כפי שאכן תמהים בעלי התוספות (ד"ה אבל) וראשונים נוספים בגמרתנו, הרי כשם שקורת מבוי זקוקה לשיעור רוחב, כך גם הלחי זקוק לשיעור אורך, שכן, לחי שארכו פחות מעשרה טפחים אינו כשר. מדוע, איפוא, שיעור עשרת הטפחים שלו אינו נכתת מפני דין השריפה שנתלה בו (ועיין ראב"ד הלכות שבת פרק י"ז הלכה י"ב).

הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל (חידושי רבינו חיים הלוי, הלכות שבת) יישב את הדברים על ידי הצבת סברה מחודשת להבנת שיעור עשרה טפחים הדרוש כדי ליצור רשות היחיד.

אנו יודעים, כי שטח המוקף במחיצה בגובה עשרה טפחים, נחשב רשות היחיד, וזו גם הסיבה שעל הלחי המוצב בפתח המבוי להיות בגובה עשרה טפחים, מפני שהלחי הוא כמחיצה.

הבה נחקורה, האם צריך שהמחיצה המקיפה את המקום תהא בשיעור עשרה טפחים, או שמא יש צורך שהמקום יהא מוקף בגובה עשרה טפחים. אם שני הצדדים נראים זהים לחלוטין, אין זה מפני שאינכם מבינים את החקירה לעומקה, אלא מפני שעדיין לא הסברנוה כיאות.

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הגה"ק רבי מאיר שפירא זצוק"ל

השבוע יחול יום השנה לפטירתו של מחולל ומייסד "הדף היומי", הגאון רבי מאיר שפירא זכר צדיק לברכה, אשר נפטר בז' בחשוון תרצ"ד.

לפני כחמש עשרה שנה, לקראת התחלת המחזור השנים עשר של הדף היומי, פנינו אל הרב שרגא הרמן מבני ברק, מוותיקי המחנכים בארץ הקודש, תלמיד חכם ומשתתף בשיעורי הדף היומי שנים רבות, שניתן בזיכרון צלול ובהיר, ולקראת יומם הגדול של לומדי הדף היומי, הוא חלק עמנו מזכרונותיו השמורים עמו רבות בשנים.

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי
מרן הגאון רבי **מאיר שפירא מלובלין** זצוק"ל
נלב"ע ז' בחשוון תרצ"ד
תנצב"ה

זעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת
מרת **טשרנא טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת יבלחט"א הרב משה טורק שליט"א
נלב"ע ז' בחשוון תשס"א **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **משה ליכטנשטיין** ז"ל
ב"ר אליהו רפאל ז"ל נלב"ע ט' בחשוון תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **יזהר ליכטנשטיין** ומשפ' שיחיו - רעננה

לעילוי נשמת
מרת **יענטא פערל מונדרר** ע"ה בת אברהם ז"ל
נלב"ע ח' חשוון תשע"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

אפשר להבין שכללי רשות היחיד קובעים, שכאשר "מחיצה" מקיפה שטח, הרי הוא הופך לרשות היחיד. עתה, שומה עלינו לבדוק, "מחיצה" מהי. ניכנס לבית המדרש, נפתח ספרים ונמצא, כי "שיעור מחיצה" הוא גובה עשרה טפחים. משכך, כאשר נתבקש להכריע, אם מקום המוקף בעצי אשרה נחשב רשות היחיד, נקבע נחרצות - לא! שהרי שיעור המחיצה נכתת ואינו עומד על עשרה טפחים. משאין לפנינו "מחיצה", כיצד יהפוך השטח לרשות היחיד.

ברם, אם נניח שכדי להפוך מקום לרשות היחיד, אין צורך במחיצה, או יותר מכך, לגבי הקפת מקום כרשות היחיד, אין צורך ב"שיעור מחיצה", אלא אנו זקוקים לכך שאויר השטח עד גובה עשרה טפחים יהא מוקף. שימו לב! איננו דורשים שהשטח יהא מוקף ב"מחיצה", אלא שגובה עשרה טפחים מן השטח יהא מוקף. עתה, כאשר נשאל לגבי מקום המוקף בעצי אשרה, לא עומדת לנו הזכות לשלול את מעמד רשות היחיד מן המקום, שהרי השטח מוקף אל נכון עד גובה עשרה טפחים. אין צורך ב"דין" מחיצה, אלא במציאות גרידא, שעד גובה עשרה טפחים יהא מוקף, סגור - והוא מוקף וסגור.

מעתה, אומר הגאון רבי חיים זצ"ל, הואיל ודינו של הלחי לסתום את הפרצה, הוא סותם אותה כיאות. גובה עשרה טפחים הנדרש ללחי, אינו מפני דיני מחיצה, אלא מפני שכך סותמים במציאות, אין צורך בדינים והגדרות אלא בסתימה בפועל.

הא למדת, כי "כתותי מכתת שיעורי" אינו כותת את החפץ ומאבדו מן העולם, אלא מסיר ממנו את "שיעורו". לפיכך לקורת מבוי המועילה מדיני 'מחיצה' אינו ראוי, אך ללחי הסותם היא מועילה.

דף פ/א אמר רב נחמן נקטינן אחד עירובי תחומין

הנחת עירוב תחומין עבור כל בני העיר

עירובי תחומין - הרחבת תחום השבת לאלפיים אמה נוספות מחוץ לעיר, אפשר לעשות על ידי הנחת מזון מחוץ לעיר וכך קונה בעל המזון שביתה באותו מקום, והוא רשאי להגיע עד אותו מקום בשבת קודש.

כשם שבעירובי חצרות ובשיתוף מבואות יכול אחד השכנים להקנות דבר מאכל לכל שכניו ולערב עבורם, כך גם עירוב תחומין יכול אדם אחד לעשות עבור כל בני העיר. מבעוד יום הוא מזכה דברי מאכל לכל בני העיר ומודיע כי הרוצה יסמוך על עירובו (שולחן ערוך אורח סי' תי"ג).

ברם, בשונה מעירובי חצרות ובשיתוף מבואות, בהם די בכמות מזון בשיעור שתי סעודות, אפילו לאלף משפחות, הרי שבעירוב תחומין יש צורך בשיעור מזון שתי סעודות עבור כל אדם המבקש להשתתף בעירוב תחומין. אמנם אין צורך במזון לשתי סעודות מלאות, אלא די במזון שאפשר להשתמש בו בשתי סעודות, וכגון, פלח בצל אחד, מספיק עבור ליפות הפת לאדם אחד לשתי סעודות, וכדומה.

בטעם החילוק בין עירוב חצרות לבין עירוב תחומין כותב ה"ט"ז (אורח סי' תי"א ס"ק א'), כי הצורך בעירוב חצרות נוצר בשל ריבוי הדיירים בחצר, שהרי חצר שיש בה בית אחד אינה זקוקה לעירובי חצרות. עירוב החצרות, איפוא, נועד לשתף את השכנים יחד, ולשם כך, די בשיתופם על ידי שיעור שתי סעודות עבור כולם. שונה הוא עירוב תחומין, שאיסור התחומין נעוץ בשביתתו של כל יהודי בנפרד, ללא קשר לחבירו, וכדי להרחיב את תחומו עליו להניח מזון שתי סעודות מחוץ לעיר. לפיכך, אם חפץ אדם לעשות עירוב תחומין עבור כל בני עירו, יניח נא מזון שיש בו שתי סעודות עבור כל אחד מבני העיר.

בפועל, כותב החתם סופר זצ"ל (שו"ת אורח סי' צ"ג), נוהגים שמניחים עירוב תחומין ציבורי, כמספר האנשים המשוער הזקוקים לעירוב, ומזכים את המזון לכל מי שירצה לזכות בו כדי לצאת מחוץ לתחום שבת.

העירוב הופך להיות שייך למשתמשים בו בשבת הראשונה: אחת השאלות שהתעוררה בנוגע לכך היא, כי בדרך כלל, אין מחליפים בכל שבוע את המזון שהונח במקום בו נעשה עירוב תחומין, אלא משתמשים בו משבוע לשבוע, כגון, פירות יבשים וכדומה, שאינם מתקלקלים. משכך, יש לתת את הדעת על כך, שהאנשים אשר השתמשו בעירוב בשבת הראשונה, זכו במזון, וכיצד זה ישתמשו בו אנשים אחרים בשבת הבאה?

ברור, איפוא, כי הפתרון נעוץ בכך, שהעורכים את העירוב יתנו ויודיעו, כי הם מקנים את המזון לחפץ בכך, לאותה שבת בלבד, ומיד לאחר השבת יפקע קניינו במזון.

דא עקא, שנחלקו הפוסקים אם אפשר לעשות קניין כזה, להקנות חפץ באופן מושלם לאחר, והקניין יפקע מאליו ללא כל מעשה מצד הקונה, ויחזור החפץ להיות של הבעלים. הרא"ש פוסק (סוכה פרק לולב הגזול סי' ל'), כי הנותן לחבירו חפץ ב"מתנה על מנת להחזיר", צריך חבירו להקנותו לו בחזרה, אלא שאם לא עשה חבירו כן, התברר שההקנאה לא חלה מראש, מפני שערך עמו תנאי, שאם לא יחזירנו לו, לא הקנה לו מעולם. נמצא, שאם היוצאים בשבת מתחום שבת, לא יקנו את המזון בחזרה לידי עורך עירוב התחומין, בשבת הבאה יאלצו להניח מזון חדש וחוזר חלילה.

סיפור זה הביא עמו ר' שרגא מעיר הולדתו של אביו, העיר שאץ שבבוקובינה, מן הערים החשובות שהתרבות הגרמנית שלטה בהן.

בעיר שאץ ניצבה ערש לידתו של המהר"ם שפירא זצ"ל.

רבי מאיר שפירא נודע כבר בילדותו כ"עילוי משאץ". גאונותו וחריפותו ניכרו בו מילדותו, ומשוכח אביו, שהיה תלמיד חכם עצום, כי מלמדי העיר לא יספקו את בנו יקירו, ביקש מהאדמו"ר משאץ, רבי שלום מושקוביץ זצ"ל, אשר שימש כרב העיר, כי ייאות ללמדו תורה, והרבי ניאות לקבל תחת חסותו את העלם הצעיר, אשר למד בהתמדה עצומה מפי מורו הגדול.

התמדתו הפליאה את כל רואיו, עד שאמרו כי אין מי שרואהו בהליכתו אל בית המדרש ובחזרתו ממנו גם יחד. שכן, החנווני המשכים קום לפנות בוקר כדי לפתוח את דלתות חנותו, רואה את הנער הצעיר מזדרז אל בית המדרש, אך בחזרתו מבית המדרש כבר אינו רואהו, זה מכבר עלה החנווני על יצועו. ואילו מאחרי השבת, שאינם עולים על יצועם עד שעה מאוחרת, רואים אותו בחזרתו מבית המדרש, אך ביציאתו מביתו אל בית המדרש, לא יזכו לראותו...

בית הספר של הילדים היה ממוקם מול בית מדרשו של האדמו"ר משאץ. תדיר היו יושבים ילדים בחלונות בית הספר ותולים עיניים מעריצות במאירקה המתמיד, מושא הערצתם של אנשי העיר, הנער השקדן המופלא, העילוי המופלג.

פעם אחת ניתנה לבני המקום הזדמנות של ממש לחזות על בשרם בשקדנותו הנדירה של הנער המתמיד, בכבלי האהבה העבים שכרך בהם את עצמו עם התורה.

באחד הימים הופיע לולין בשאץ.

כל בני העיר, כולל היהודים, התאספו גדושי סקרנות, תחת החבל שנמתח בין שני בניינים, ממתינים לולין שיופיע מעל גג אחד הבניינים ויעבור על גבי החבל.

כולם... מלבד אחד! מאיר'ל הנער העדין. צעיר לימים - אך נחוש בדרכו ובשאיפותיו. גם הוא היה צריך לעבור דרך כיכר העיר, בדרכו לבית מדרשו. אך באותו היום האריך את דרכו, שמא יתעכב דקה בודדת. חבל על כל רגע... עם הגמרא תחת בית שחיו יצא מביתו ועקף את מרכז העיר בדרכים חלופיות. נחוש ונמרץ צעד הנער מכונס בתוך עצמו ומביט בד' אמותיו. רבים מבני העיריה חזו במחזה המרהיב. והי הדבר לשיחת היום, עוד שנים רבות...

ר' שרגא סיפר, כי שמע את הסיפור מאביו כעשרים שנה לאחר התרחשות האירוע.

ההתרגשות ניכרה עדיין בקולו, אותה התרגשות שהרטיטה את בני המקום, אשר חזו בגודל תשוקתו והתמדתו של רבי מאיר שפירא בעודו נער, ללימוד התורה הקדושה.

ידענו, סיים אבא ז"ל, שעדיו לגאון. הבנו, כי אנו חוזים כאן באחת מאבני הפינה של בניין גדול שיקום ויבנה. לימים ידענו שהתמדה זו הביאה וזיכתה את עם ישראל במפעל הדף היומי!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף פב/א ואלו הן הפסולין המשחק בקוביא

משחק הקלפים בחנוכה

בעבר נפוץ היה המנהג לשחק בחנוכה בקרטיין, הלא הם קלפים. בספרים רבים אנו מוצאים ביקורת על נוהג זה.

בספר טעמי המנהגים (קו"א תתמ"ט אות ה') אף מובא (מיסוד התשובה פרק י"ח) מקורו של ה'מנהג': בעבר החרימו הקהילות על משחק זה מפני הרעות הטמונות בו. ברם, מפני שלא רצו שמרוב הרגל יפרץ גדר זה, התיירו מקצת:

זכיה לצורך רשות לאכול ללא הפרעה: הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, עומד בספרו (שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' מ"ד) על דיון הלכתי סבוך זה, והוא כותב כי סברתו של בעל עמק שאלה (סי' קל"ב) בנושא, מיישבת היטב את הדברים, כי בעירוב תחומין אין צורך לזכות באופן מושלם בדברי המאכל שבאמצעותם נעשה העירוב, אלא די בזכיה מן הסוג הבא: שאם ילך לאכול את העירוב, אין מי שיכול לבוא ולעכב בעדו ולטעון כי אינו רשאי לאכול. מאחר שמניח העירוב מאפשר לכל החפץ בכך לאכול ממנו, די בזכיה זו. כלומר, אין צורך ב"בעלות" על המאכל, ודי בזכות לאכול, אם ירצה בכך. מעתה, אין ההולכים בשבת צריכים להקנות בחזרה את המאכל לבעליו, שהרי מעולם לא הפך להיות שלהם, אלא הם קיבלו זכות אכילה בלבד [וע"ש מה שהביא, שהשיגו על דברי העמק שאלה, בדעת תורה סי' שס"ו, וע"ע מה שכתב לצדד גם לדבריהם להקל בעירובי תחומין דרבנן, כדעת הרמב"ם שא"צ להקנות בקניין בחזרה].

דף פא/א תפרה בקיסם

שימוש בחלה תפורה ל"לחם משנה"

"הלכה זו מהלכות עמומות היא". כך מגדיר החתם סופר זצ"ל דיון מעניין שהתפתח בעקבות סוגייתנו.

כידוע, עירוב חצרות יש לערוך בפת. לא בפת גרידא, אלא בפת שלמה. חכמים תקנו שיש לערב בפת שלמה בלבד, שהרי אוספים פת מכל דייר, ואם יווכחו כי פלוני נתן פרוסה קטנה, ואחרים צריכים להשלים את חלקו לכדי מזון שתי סעודות, עלולה לפרוץ איבה ביניהם. לפיכך תקנו: כל דייר נותן פת שלמה. ברם, גמרתנו אומרת, כי אפשר להשתמש לעירוב גם בשני חצאי פת שנתפרו זה לזה באמצעות קיסם, אם הם נראים כפת אחת.

למד הרוקח (סי' שכ"ט, הובא במגן אברהם או"ח סי' קס"ח ס"ק ד'), מרבותינו הראשונים, את סוגייתנו, והסיק מכך כי לאחר שחכמים קבעו שכך שחוברה לה יחדיו נחשבת שלמה, אפשר להשתמש בה גם ללחם משנה!

אולם יש הסוברים (ראה ישועות יעקב סי' שס"ו ס"ג, ובבאר היטב סי' קס"ח שהביא משו"ת פנים מאירות והוכיח מדברי תוס' שלא כהרוקח) כי דעת הרוקח אינה מוסכמת על הכל, ולדבריהם אין להסיק כן מגמרתנו, וכך שחוברה ראויה לעירוב חצרות, אך אינה ראויה ללחם משנה.

הדיון בסוגיה זו נעוץ בהגדרת תקנת חכמים שיש לערב בפת שלמה בלבד. האם הורו חכמים, כי יש לערב בפת הנראית שלמה, או שמא הורו כי מפני איבה, יש לערב בפת שלמה באמת. אם תקנו כי יש לערב בפת הנראית שלמה, אין כל הוכחה מכך שפת המחוברת בקיסם כשרה לעירוב, מפני שבעירוב באמת אין צורך בפת שלמה, לעומת לחם משנה. אולם, אם בעירוב חצרות יש צורך בפת שלמה, ואף על פי כן גילו חכמים שגם פת מחוברת בקיסם ראויה לכך, הוא הדין לגבי לחם משנה. הלכה נפסקה כשיטת הרוקח (שו"ת חת"ם סופר או"ח סי' מ"ו, ומשנה ברורה שם שסתם כדברי המגן אברהם). לאחד מתלמידיו של החתם סופר זצ"ל נודע, כי קיימת הלכה שאפשר להשתמש בכך חצויה שאוחדה ללחם משנה. ערך, איפוא, התלמיד שאלה הלכתית לרבו, האם הוא הדין לגבי פרוסות אחדות; האפשר לצרפן יחד, לתפרן ולהביאן לכלל ככר הראוי ללחם משנה, או שמא שני חצאי ככר אפשר לצרף ותו לא.

על כך השיב לו החתם סופר כי "הלכה זו מהלכות עמומות היא" - שמגמרתנו אפשר ללמוד לגבי לחם משנה - והוא מציב שאלה עצומה בפני הפוסקים שהסיקו מגמרתנו הלכה זו.

אתרוג חצוי שחובר באמצעות קיסם: בתוספתא שנפסקה על ידי הרמב"ם ועל ידי הראב"ד (הל' טומאת אוכלים פ"ו הל' י"ב) נאמר, כי אתרוג חצוי שחובר על ידי קיסם, אינו נחשב חיבור. הלכה זו עוסקת לגבי טומאה. כידוע, טומאה הנוגעת בחלק של חפץ, מטמאת את כל החפץ, אין צורך שהיא תאפוף אותו מכל עבר. ברם, טומאה הנוגעת באתרוג חצוי אשר חובר באמצעות קיסם, מטמאת רק את חצי האתרוג בו נגעה, מפני שהחצי השני אינו נחשב חלק מן האתרוג. הרי לנו, כי חיבור על ידי קיסם אינו נחשב חיבור.

איחוד בידי שמים ואיחוד בידי אדם: על שאלה איתנה זו קיים תירוץ נאה ביותר. יש הבדל בולט בין אתרוג לבין ככר. האתרוג נוצר מעצמו מאוחד, הוא אינו מעשה אדם, כך נוצר. הככר גובשה לצורתה ואוחדה במעשה אדם. מעתה, אפשר להבין, כי אתרוג אשר נחצה, לא ישוב לעולם למצבו הקודם. חיבורו באמצעות קיסם אינו דומה כלל לסוג החיבור והאיחוד בין שני חלקיו בטרם חצייתו. לא כן הפת - לפני כן היתה פירורי קמח, נלושה, אוחדה, חוברה ושוב הופרדה, ועתה אוחדה שנית. אמת, אין איחודה בהווה זהה לאיחודה לאחר אפייתה, אך עדיין לא רב ההבדל בין שני המצבים, כתהום הפעורה בין אתרוג שלם לבין אתרוג שאוחד באמצעות קיסם (חזון נחום ובית מאיר עוקצין פרק כ', וראה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"א סי' קל"א בסופו) [ראה בהרחבה במגיה על הרשב"א עירובין פא/א - הוצאת הרב קוק].

**גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול**

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: *3764

הדף היומי

עירובין ע"ז-פ"ג

ז'-י"ג חשוון

דף פא/ב כארבעה פרקים בשנה

פרוטת האכסנאי

ימי החנוכה ממשמשים ובאים, ואנו נעסוק באש התורה שהתלקחה מסוגייתנו, על אודות אחת ההלכות הידועות של הדלקת נרות חנוכה.

"אכסנאי", הלא הוא אדם המתאכסן אצל אחרים, יכול לתת פרוטה לבעל הבית המדליק את נרות חנוכה, ולצאת ידי חובת המצווה. מה פעלה פרוטתו? לכאורה, אין שאלה פשוטה מזו; היא הפכה אותו לשותף עם בעל הבית בנרות, בשמן ובפתילה.

ברם, הדברים אינם פשוטים כל עיקר.

כידוע, להלכה נפסק כשיטת רבי יוחנן (בבא מציעא מז/ב), שמן התורה מעות קונות, היינו: הנותן כסף תמורת חפץ, קנה את החפץ אף ללא שביצע מעשה קניין בחפץ. אולם, חכמים קבעו, כי עד שלא משך את החפץ, רשאים הצדדים למכירה לחזור בהם [תוך קבלת "מי שפרע"]. טעם הדבר, "שמה יאמר לו נשרפו חטך בעליה". היינו: כאשר תפרוץ שריפה ברשות המוכר, הוא לא ימהר להציל את החפץ שנרכש, שהרי דמיו כבר שולמו והלקוח יוותר ללא כסף וללא סחורה. בעקבות תקנת חכמים, יעוט המוכר להציל את החפץ, פן יבולע לו.

לאור הלכה זו, מתעורר מאליו הנידון, מה הועיל האכסנאי בנתינת הפרוטה לידי בעל הבית, הרי חכמים תקנו שאין קונים באמצעות כסף. כיצד, איפוא, הפך האכסנאי לשותף.

לומדי הדף היומי לומדים השבוע משנה, אשר לדעת חלק נכבד מן הפוסקים טמון בה הפתרון לשאלה. במשנה נאמר, כי בערבי החגים העמידו חכמים את דבריהם על דין תורה, שניתן לרכוש בכסף, מפני חשיבותה של סעודת יום טוב. כלומר, הנותן כסף לבעל פרה, כדי לקנות נתח בשר לכשתשחט בערב יום טוב, קניינו חל, ואין המוכר רשאי להתחרט, אפילו אם אין עוד קונים ויגרם לו הפסד משחיתת הפרה.

מכאן למד המהר"ל הלכה: "כל לצורך מצוה מעות קונות". המשלם מעות עבור יין לקידוש, הרי הוא שלו (נפסק ברמ"א "שולחן ערוך" חו"מ סי' קצ"ט סעי' ג, ועיין "פרי מגדים" או"ח סי' תרנ"ו אשל אברהם אות א). בעל ה"קצות החושן" (שם ס"ק ב') הוסיף, כי גם הקונה חלות לשבת קודש - קנאן במעות, שהרי ניתן לקיים בהן מצוות קידוש. ה"פרי מגדים" (שם), והגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (או"ח סי' תרמ"ט סעי' ב') הסיקו, כי גם המשלם עבור אתרוג לקיום מצוות ארבעת המינים, קנאו בכסף.

מעתה, אומר האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, ניתן להבין, כי אכסנאי המשלם פרוטה לבעל הבית, קונה שותפות בנרות ובשמן באמצעות הכסף, מפני שבדבר מצווה לא ביטלו חכמים את קניין כסף ("מכתבי תורה", י"ב).

ברם, כאשר נעיין בסוגייתנו נמצא, כי ניתן לערער עד היסוד את המסקנה שהעלו ממנה ההלכה, כי בדבר מצווה מועיל קניין כסף. בגמרתנו נחלקו חכמים ורבי אליעזר, אם גם לגבי עירוב חצרות, מועיל קניין כסף, כדי להקנות לכל הדיירים את הפת בה מערבים. רבי אליעזר סובר שאכן כן, אך חכמים חולקים עליו וסוברים, שאין קניין כסף מועיל לקניית פת זו. מאחר שהלכה כחכמים, שומה עלינו להסיק, כי לבד מארבעת הפרקים שבשנה, בהם הסירו חכמים את המניעה מן השימוש בקניין כסף, אין אפשרות לקנות דבר מצווה בכסף. תמיהה זו מעלה ה"מגן אברהם" (ש"ע או"ח סי' שס"ט); מה ראו הפוסקים לנכון ללמוד מגמרתנו, כשיטת רבי אליעזר ולא כשיטת חכמים.

פוסקים רבים התייחסו לשאלה זו וענו, כי אין כוונת חכמים לחלוק על עצם דעתו של רבי אליעזר, שדבר מצווה אינו נרכש במעות, אלא לדעתם, עירוב חצרות אינו מצוות חובה, כקידוש וכמצוות חובה נוספות, ולפיכך הם סוברים, כי עירוב חצרות אינו נקנה בכסף, אך דברי מצווה המוגדרים ככאלו, נקנים גם נקנים בכסף (ראה נתיב חיים, תוספת שבת, פמ"ג ואליה רבה, לש"ע שם). יש, איפוא, לברר, לפי הסוברים, כי למעט בארבעת הפרקים שפירשו חכמים, לא מועילה קניית חפצים בכסף, מה תכליתה ותועלתה של נתינת פרוטת האכסנאי לבעל הבית.

אחת הדרכים הנאות לביאור נושא זה, נעוצה בשורש תקנת חכמים לביטול קניין כסף, כפי שמבאר הגר"צ פלמן זצ"ל בספרו "שלמי תודה" (חנוכה, סי' כ"א, עיי"ש עוד אפשרויות לביאור העניין). האחרונים הוכיחו בדעת רש"י וראשונים נוספים, כי חכמים לא הפקיעו את קניין כסף לחלוטין, והוא שריר וקיים כל עוד אחד הצדדים אינו מבטל את העסקה ומקבל על עצמו קללת "מי שפרע" [ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" כרך ה' בבא מציעא דף מז/ב], וכל זמן שאחד מהצדדים לעסקה לא חזר בו, הקניין תקף והחפץ של הקונה (עיי' רש"י בבא מציעא מח/א, ובחיזושי רעק"א שם ועוד אחרונים). מעתה, בנתינת הפרוטה לבעל הבית קונה האכסנאי חלק בנרות ובשמן, מפני שהקניין תקף, שריר וקיים.

בחנוכה ופורים לא אסורוהו, "ובזה ישקיטו יצרם הרע" כיון שאין זה בכלל החרם. אבל אין ספק, הוא מסיים, שאף שלא נאסר אז המשחק משום חרם, מכל מקום "הם לעולם מעותדים לכל העונשים אשר כת ליצים מעונשים בהם..."

"אחת בבוקר ואחת בתערף" 2

גם שמעון, נהג מונית מאשקלון לא מוותר.

2 משניות ביום וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים מה אתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

צעילוי נשמת

הרב יששכר דב פרנקל ז"ל
ב"ר אברהם מנחם ז"ל
נלב"ע י' מר-חשוון תשע"ו

תנצב"ה
הונצח ע"י בניו ובנותיו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת שרה לנגה ע"ה
ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"א בחשוון תשמ"ו

תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחת לנגה ורוטנברג שיחיו

לעילוי נשמת

מרת פאני שפילברגר ע"ה
(לבית שפרר) ב"ר נפתלי דב ז"ל
נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם חיים קוט ז"ל
ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז

תנצב"ה
הונצח ע"י בניו
פנחס צבי ויוסף מרדכי קוט שיחיו

לעילוי נשמת

מרת שרה אנגלרד ע"ה
ב"ר מנחם מנדל כהן ז"ל נלב"ע י"א בחשוון תשנ"ז

תנצב"ה
הונצחה ע"י בתה גב' ברכה לנגה ומשפחתה שיחיו